

ד"ר אברהם שטיינברג השקפת היהדות על החיים המיניים

היהדות מתייחסת לחיים מיניים בדרך הממוצעת, בהליכה בשביל הזהב, תוך שיווי משקל בין העמדות הקיצוניות הקיימות בחשיבה ובמעשים של קבוצות אנושיות שונות, וכפי שקבע הרמב"ם באופן כללי¹: „הדרך הישרה היא מידה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם... ודרך זו היא דרך החכמים“.

מצד אחד מכירה היהדות ברחף המיני כיצר טבעי וקיים, מאפשרת ואף מעודדת את הצדדים החיוביים והליגיטימיים של האקט המיני ונמנעת מהתחסדות יתר, סגפנות ופרישות מינית מוחלטת. ומאידך, מגבילה היהדות את העיסוק המיני, דורשת משמעת קפדנית של מוסריות מינית, ורואה בניאותי ובסטיות מיניות על כל גווניהם את אחד תחטאים הכבדים והחמורים ביותר גגד הקב"ה ונגד התורה.

על מנת להדריך את האדם בשביל הזהב בתחום המיני — שהוא עדין, מסוכך וקשה מבחינה רגשית ומוסרית — בנו חז"ל וחכמי ההלכה והמוסר בנין שלם של הלכות, הגדרות והנחיות ביחס לכל שטח בחיי המין, עד לפרטי פרטים. כל זאת מתוך מגמה להוציא לפועל בצורה מושלמת עד כמה שאפשר את ההיבטים החיוביים שבמין ולמנוע ולרסן את כל הצדדים השליליים שבאותו מעשה.

ואף כי נושא חיי המין ראוי לו להישאר אינטימי וחסוי ואין להתרה ולדבר עליו ללא צורך — אך מאידך חשיבותו המעשית גדולה עד מאד, ועל כן חובה על חכמי ההלכה והרפואה כאחת להקדיש לנושא זה תשומת לב רבה ואמנם, כאמור, כך הוא הדבר. יש לגנות את העסוק בנושאי מין לשם תאוה ויצר גרידא, כגון ספרות פורנוגרפית, סרטי תועבה וכיוצ"ב, אך מאידך יש לציין לחיוב את העיסוק בהיבטים הרפואיים של הנושא, ובחדי שיש לברר ולדעת את עמדת ההלכה בתחום זה. וכן כתב השל"ה¹: „צריך ללמוד, לשמור, לעשות ולקיים את כל דברי הטור או"ח סי' ר"מ ואה"ע סי' כ"ה, וצריך האדם להיות בקי בע"פ בכל מילה ומילה הכתוב שם, זולת ענין הפיכת שולחן המזכר שם“.

חכמי ישראל הכיח בעובדה שאין מעשה בו יוכל האדם להתעלות ולהתרומם למדרגת שותף להקב"ה באופן הפעיל ביותר כמו במעשה היווג שבין איש לאשתו, שהרי כך קבעו חז"ל²: „שלשה שותפים הן באדם, הקב"ה אביו ואמו“. ומאידך אין לך מעשה שבו יכול אדם לרדת לשפל המדרגה עד הדמיון לבהמה כאותו מעשה עצמו. וכך קבע ר' יעקב עמדין בסדורו³: „כד

1 רמב"ם, דעות, א. ד.

וא הובאו דבריו כאליה רבה, או"ח ר"מ, א'.

2 קידושין, ל, ב; קהלת רבה, ה, יג; פסיו, תוריע, יב, ג; ועיי' בורה, ב, צג, ע"א ועוד.

3 ר' יעקב עמדין, סידור בית יעקב, הוצאת למברג, מטות כסף, עמ' 160.

טב — לית טב מינה, כד ביש — לית ביש מינה". (ומציין שם סימן גאה, שהלכות צניעות שבשולחן ערוך, העוסקים בסידור החיים המיניים, הן בסימן ר"מ — האותיות המתאימות ל"רם" ונישא מחד, או בהיפוך, "מר" ורע מאידך.) וכן האריך בשני הפכים אלו הרמב"ן כאגרת הקודש.

אף כי יכולים אנו למצוא הבדלי השקפות קלים בין חכמי ישראל כגישתם לפרטי התנהגות שונים בחיים המיניים — הרי מאוחדים הם בהשקפה הבסיסית שאין לראות בעצם האינסטינקט המיני חטא או בושה, ומתנגדים לגישה של נזירות או פרישות מחיי המין. וכך מאריך הרמב"ן באגרת הקודש ומדגיש: "ואם כלי המשגל הם דברי גנאי, איך ברא ה' יתברך דבר שיש בו מום גנות או חסרון?" וכן מציין הוא את העובדה שקודם החטא היו האדם ואשתו ערומים ולא יתבוששו. ומאריך הרמב"ן לדחות את שיטת הרמב"ם³. המבוססת על דעת אריסטו, שחוש המשוש והתשמיש הם חרפה לנו.

יש שרצו להתלות בפסוק בתהלים⁴: "ובחטא יחמתני אמי" — כאלו יחסי האישות, אפילו לצורך פריה ורביה, מוגדרים כחטא. אך לא כן חשבו חז"ל, שהרי דרשו⁵ מפסוק זה שהאשה מתעברת סמוך לטבילה, ומבארת הגמרא שלשון, "חטא" פירושו טבילה ותיטהרות⁶, ואם כן, אפוא, אין מפסוק זה כל מגמה של שלילת המין באופן עקרוני.

כל זאת בנווד גמור להשקפת הנצרות הקתולית, הרואה ביצר המיני חטא ועוון, דורשת דיכוי היצר עד לפרישות והנזרות מחיי המין — שזו לדעתם מעלה ומטרה חיובית בדרך לקדושה וטהרה. על כן אסרו הם את גישוואי כמריהם ורואים בניורים ובנזירות שיאים חיוביים. מאידך, מאוחדים חכמי ישראל בדרישתם להגביל את היצר המיני אך ורק למטרות שלפי השקפתם נועד ונוצר יצר זה — וזאת ע"י מגבלות הלכתיות ומוסריות. בכך עומדת השקפת היהדות בניגוד גמור לגישה הקיצונית והפוכה, הרואה בחופש המיני אחת מזכויות הפרט, ועל כן מאפשרת מתירנות בתחום זה ללא גבול וללא סייגים. היהדות שוללת לחלוטין גישה זו המביאה להפקרות מינית, מתירה כל רסן ומתמסרת לתאוות הייתיות חסרות ביקורת. ואגב גישה זו מביאה גם לידי הרס ערכים ומוסר של בני הנוער, כאשר השימוש באמצעים למניעת הריון ע"י נוער צעיר הולך וגובר⁷, מחלות גניקולוגיות מופיעות בגילים צעירים יותר⁸, זגיל הנתחלה של קים יחסי מיו הולך ונעשה צעיר יותר.

3 א מורה נבוכים, ח"ב פל"ו ופ"מ.

4 תהלים נא, ז. וראה בענין זה בספרו של א. א. אורבך, חז"ל — פרקי אמונות ודעות.

5 עמ' 422. 5 גידה, לא ב.

6 ההוכחות מהפסוק, וחטא את הבית" — שמתורגם וידיכי ית ביתא, וכן "החטאני באוב

ואטרה" — ששכולם במוכן של חיטוי, ניקוי וטהרה.

7 Zelnik M. & Kantner J.F., Sexual and contraceptive experience of young unmarried women in the USA, Fam Plan Prosp, 9:55, 1977.

8 Roddick J.W., Gynecologic disease in young sexually active women, Am J Gynecol, 126:880, 1976.

במחקר מקיף בארה"ב⁹ נמצא שהגיל הממוצע של קיום יחסי מין לראשונה אצל נערות הוא 15 שנה עבור בנות הגרות בבית הוריהן, ו-12—14 שנה עבור בנות סוטות ובנות-מוסד¹⁰.

כאמור, אפוא, שתי הדרכים הללו — הנצרות, הדורשת פרישה מינית, והמתירנות, הדורשת חופש מיני ללא גבול — שתיהן פסולות לפי השקפת היהדות.

היהדות, בעצם, איננה דורשת עקירת היצר, כי אם דבר קשה הרבה יותר — שהאדם ישתלט על יצרו, ולא שיצרו ישלוט בו¹¹. או בלשון אחרת: „המלחמה ביצר אין פירושה, אפוא, נסיגה מן העולם ומפעולה בתוכו, אלא כיבוש היצר אנג עשייה בעולם”¹².

חכמי ישראל הכירו בקיומו הטבעי של היצר המיני והעריכו את גודלו ועומקו של הדחף הזה. והרי מספר דוגמאות להדגמת הבנה זו: כבר בתורה נקבע הדחף המיני של האשה — בקללת חוה: „ואל אשך תשוקתך”¹³, ועל זה דרשו חז"ל¹⁴: מלמד שהאשה משתוקקת אל בעלה בשעה שהוא יוצא.

ואגב, גם בענין זה שונה היהדות מן ההשקפה הקתולית, שהרי האחרונים רואים בעצם התשוקה של האשה את הקללה האלקית לחוה, ועל כן אין לדעתם, לספק ולמלא דרישה זו (כפי שהם אסירים את השימוש באמצעים רפואיים לשכוך כאבי הלידה מסיבה זוהי, כלומר, בגלל היות הכאבים הללו קללת אלקים לאשה). היהדות, לעומתם, מכירה כמובן שכך היתה הקללה, אך אין היא רואה בזה פקודה ומצוה לקיום המצב כפי שהוטבע ע"י הקב"ה, אלא מאפשרת להקל עד כמה שניתן את הסבל הזה¹⁵. ואדרבה, חז"ל הדגישו¹⁶: „שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם... קלל את האשה — הכל רצין אחריה”. הדחף המיני נחשב לאחד היצרים התוקים ביותר באדם, וכך קובע הרמב"ם¹⁷: „אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות... ואמרו חכמים: גזל ועריות נפשו של

Sorensen R.C., Adolescent sexuality in contemporary America, 9
New York, 1973, The World Pub. Co., p. 18.

Heim K. et al., Age of first intercourse among homeless 10
adolescent females, *J Pediat*, 93:147, 1978.

11 ראה: א. ברט, מצוות למה ניתנו? עמ' 8.

12 א. א. אורבך, חז"ל — סררקי אמונות ודעות, עמ' 418.

13 בראשית ג, טז.

14 ערובין, ק, ב.

15 כך היא גם גישת היהדות למצות הרפואה, שאין בה משום סתירת גזירת מלכו של 10
עולם — וראה בספרי „הלכות רופאים ורפואה”, עמ' יג—יד.

16 יומא, עה, א.

17 רמב"ם, איסורי ביאה, כב, יח—יט.

אדם מתאווה להן ומחמדתן". ובמדרש¹⁸ נאמר שיצר זנות קשה מיצר עבודה זרה, וכך ניסחו חז"ל בכמה מקומות¹⁹: אין אפורופוס לעריות — דהיינו אין לאדם הגנה טבעית בפני היצר המיני.

חז"ל הכירו בדתף המיני המתגבר במיוחד בגיל ההתבגרות. על כן דורשת ההלכה גשואין מוקדמים, כדי לכוון את אפיק היצר המיני לכיוונו החיובי²⁰.

אחד מגדולי האחרונים²¹ מסביר את ההלכה שקוראים בתורה במנחה ביום הכיפורים את פרשת העריות דוקא, "דנפשו של אדם חשקה בעריות טפי מכל העברות, על כן מזהירים בזה ביום הכפורים שהוא יום קדוש ונורא"²². מטרת המין בהשקפת היהדות — חכמי ישראל ראו בצד החיובי של היצר המיני, שהוטבע באדם במחשבה תחילה ע"י הבורא, מספר מטרות — מהן רפואיות, מהן קיומיות ומהן לסיפוק ולהגאה.

הראב"ד²³ מונה ארבע מטרות ליצר המיני: א. המטרה העיקרית והחשובה ביותר — לצורך פריה ורביה והמשך קיום המין האנושי; ב. תועלת רפואית לתיקון העובר והאשה ההרה, בהתאם לשלבי התריון השונים²⁴; ג. קיום מצות עונה (ראה להלן), שיחד עם ביגוד ומזון מהווים את צרכיה הבסיסיים והנאותיה הלגיטימיות של האשה; ד. פורקן היצר המיני של הגבר, שאמנם ניתן לרכאו לחלוטין, „אעפ"כ כיון שהוא לו דבר היתר אינו צריך להלחם עם תאוותו, רק שיסתפק מן ההיתר“.

באופן דומה כתב גם האבן עזרא²⁵: „וידענ' כי המשגל נחלק לשלושה חלקים [כלומר, שלוש מטרות]: האחד — לפריה ורביה בלא תאוות, והשני — להקל מלאות הגוף, והשלישי — לתאוות הנמשלת לתאוות הבהמה“.

פרשנים והוגי דעות שאינם הדגישו במיוחד אחדים מן ההיבטים הללו של מטרות המין, כגון בספר חובות הלבבות²⁶: „הרכיב הבורא יתברך בנפש האנושיות כח תיכספנה בו למשגל, להיות מן האיש תמורתו בעולם“.

ואכן, כאמור, המטרה העיקרית בהטבעת היצר המיני היא היכולת לפרות ולרבות ולצורך המשך קיומו של העולם. כך מקביל יצר זה ליצר הרעב

18 שיר השירים רבה, ז, ה.

19 כתובות, יג, ב; חולין, יא, ב; גידה, ל, ב.

20 ראה: קידושין, כט, ב; וכן סנהדרין, עו, א.

21 ט"ו, אר"ה, רכב, סק"ו.

22 ישנן כמובן עוד דוגמאות רבות להבנת חז"ל ביחס לגודלו של היצר המיני ודרכי המלחמה בו — וראה: א. אורבך, חז"ל — פרקי אמונות ודעות. עמ' 419—422.

23 ראב"ד, בעלי הנפש, שער הקדושה.

24 עמ"י נידה, לא, א. וראה בספר: J. Preuss, Biblical and Talmudic Medicine, translated by F. Rosner, p. 385

25 אבן עזרא, ויקרא יח, כ, וע"ע ברמב"ן ורבנו בחיי עה"ת, שם.

26 חובות הלבבות, שער תשיעי — שער הפרישות, פרק א.

והצמא, שהם דהפים פסיכולוגיים חיוניים להמשך קיומו של היחיד, והיצר המיני הוא הדחף הפסיכולוגי להמשך קיום המין. ועל כן הוטבע היצר המיני באדם כבר בראשית היווצרותו, והמצוה הראשונה בתורה מבחינה כרונולוגית היא מצות פריה ורבייה. בעל החינוך מסביר זאת כך ²⁷: „שהשם ב"ה חפץ ביישובו [של עולם]... והיא מצוה גזולה, שבסיבתה מתקיימות כל המצוות בעולם, כי לבני האדם ניתנו ולא למלאכי השרת”.

זאת גם הסיבה שהיצר הרע לעבודה זרה בטל כבר מן העולם, אבל היצר המיני לא בטל, וכדברי המעשה המסופר בתלמוד ²⁸, שבזמן בית שני הצליחו לתפוס את יצר העבודה-זרה ולהשמידו, וכאשר עשו כן גם ליצר המיני — ראו שאין קיום לעולם. ולכן הקדו את חודו כך שאינו מתגרה בקרובות — המשפחה כמו אמו ואחיותיו, אך מתגרה הוא באשת-איש ובנידה. זאת מאחר שאין לעולם צורך בעבודה-זרה אבל התאוה המינית עדיין נחוצה לקיום המין האנושי. ובצורה ברורה ביותר מנוסח הדבר במדרש ²⁹: „והנה טוב מאד — זה יצר הרע. וכי יצר הרע טוב מאד, אתמהה? אלא שאילולי יצר הרע לא בנה אדם בית, ולא נשא אשה, ולא הוליד, ולא נשא ונתן”. הדבר גם מודגש היטב מבחינה לשונית, שהרי אותו השורש של „יצר” משותף ליצר המיני וליצירה, והלשון מתחלפת כבר בראשית הבריאה — „וייצר ה' אלקים את האדם” לעומת „וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום”.

חד עם זאת אין לזלזל כלל במטרות החיוביות הנוספות של הדחף המיני, ולמשל ר' יעקב עמדון ³⁰ מדגיש במיוחד ובאריכות את הצד הרפואי והנפשי בקיום יחסי מין. ומעניין לציין שהרמב"ם כתב חיבור רפואי מיוחד „על חיוזק כח הגברא” ³¹.

היהדות לא רק שהכירה בקיום היצר המיני והגדירה את מטרותיו אלא גם התוותה והסדירה את ההתנהגות המינית מתוך מגמה לעודד ולקיים את החיובי ולרסן ולמנוע את השלילי שבדחף זה.

היהדות אוסרת כל סטיה מינית, ולמעשה כל יחסי מין מחוץ למסגרת הנשואין ³². התורה מתייחסת בחומרה רבה ליחסי מין סוטים, ומטילה עונש מוות על מרבית העברות מסוג זה. דוגמאות לכך: הומוסקסואליות — ואת

27 חינוך, מצוה א.

28 סנהדרין, סד, א. ובעקבות זאת ראה עבודה זרה, יו, ב — בענין ר' חנינא ור' יונתן.
29 בראשית רבה, ט, ט. וראה בהרחבה בענין היצר הרע בהשקפת חז"ל אצל א. א. אורבך, חז"ל — פרקי אמונות ודעות, עמ' 415—427.

30 ר' יעקב עמדון, סודר בית יעקב, הוצאת למברג, הנהגת ליל שבת, עמ' 135—161.
31 יצא לאור בתרגומו העברי של ז. מונטנר, בהוצאת מוסד הרב קוק, בתוך: רמב"ם: כתבים רפואיים, כרך ז, עמ' 47—65. וראה שם בדברי המכוא של המתרגם, עמ' 35—46.
32 ראה היכום מתומצת של עברות אלו ברמב"ם, פירוש המשניות, סנהדרין, ז, ד.

זכר לא תשכב משכבי אשה" 33 יחסי מין עם בעלי חיים — ,ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה" 34 ; גם לסביות אסורה, אם כי אין עונשה עונש מוות — ,נשים המסוללות זו בזו" נכלל באזהרת התורה, כמעשה ארץ מצרים לא תעשו" 35. כמו־כן נאסרו יחסי מין פומביים — ,ולא ישמש בפני שום מין אדם, אפילו קטן" 36.

אוננות — המסונה מעשה ער ואונן 37 — אסורה אף היא באיסור חמור ועונשה מוות. וכך מנוסח הדבר בשולחן ערוך 38 : „אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועוון זה חמור מכל עברות שבתורה“.

זהנה סטיות מיניות ששכיחותן גמוכה, אף אם חמורות הן ביותר, כגון יחסים עם בעלי חיים, הסתפקה הלכה בעצם האיסור ולא הטילה סייגים והגבלות להרחיק את האדם מִמעשים־אלו — „לא נחשדו ישראל על משכב זכר ולא על בהמה" 39. מאידך, מעשים מיניים אסורים, אשר הדחף והנטיה הטבעית לעבור עליהם גדולה ושכיחה — הטילה התורה הגבלות והרחקות כדי למנוע אדם מן העברה.

שתיים הן העברות המיניות העיקריות — החמורות והשכיחות: גלוי עריות, דהיינו יחסי מין עם קרובות משפחה המפורטות בספרות ההלכה 39 ; וגיאוף, דהיינו יחסי מין של אשה נשואה עם גבר זר, עברות אלו הן משלוש החמורות ביותר אשר עליהן נאמר: „ייהרג זאל יעבור“, ואין הן נדחות אפילו בפני פיקוח־נפש 40. הסיבה לאיסור קיום יחסי־מין עם אשת־איש ברורה ומובנת, שהרי בכך נפגם ונהרס לחלוטין התא המשפחתי, והמסגרת — הנחשבת כמקודשת בהשקפת היהדות — מתפוררת ומתערבבת. כך ראו חז"ל את מעשיהם החמורים של בני דור המבול התוצאות הקשות לאנושות דאז: „בכל מקום שאתה מוצא זנות — אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת טובים זרעים“. ולהלן: „על הכל הקב"ה מאריך אפו חוץ מן הזנות" 41. ובענין אחר נאמר במדרש 42 : „בא וראה כמה קשה הזנות, שהרי בעגל נפלו שלושת אלפים איש, ואלו בנות נפלו כ"ד אלף“.

33 ויקרא יח, כב. וראה: N. Lamm, Judaism and the Modern Attitude to Homosexuality, Encyclopedia Judaica, Yearbook 1974, pp. 194-205.

וכן פרויס (בתרגומו של פ. רוונר), עמ' 490—493.

34 ויקרא יח, כג. וראה פרויס. הנ"ל, עמ' 496—498.

35 תורת כהנים, ויקרא יח, ג; יבמות, עה, א. וראה: פרויס, הנ"ל, עמ' 498.

36 שו"ע, אה"ע, כה, ב.

37 עפ"י הפסוק בכראשית לה, י, וכאור הגמרא נידה, יג, א — שכן עשו ער ואונן.

38 קידושין, פב, א. וראה שו"ע, אה"ע, כה, א.

39 רמב"ם, איסורי ביאה, פרכים א—ב.

40 סנהדרין, עה, א.

41 בראשית רבה, כו, י. וראה גם בירושלמי סוטה, א, ה.

42 פס"י, פנחס, כה, טו.

לעומת זאת הסיבה לאיסור עריות איננה ברורה דיה. האבן עזרא⁴³ מסביר: „ובעבור שיצר לב האדם כבהמות, ולא יתכן לאסור כל הנקבות, והנה אסר כל הנמצאות עמו בכל עת“. ובאופן דומה מסביר גם הרמב"ם⁴⁴: „העריות מן הנקבות כולם יקבצו ענין אחד. והענין ההוא הוא שכל אחת מהן נמצאה על הרוב עם האיש שנאסרה עליו תמיד בביתו והיא ממהרת לשמוע לו לעשות רצונו... ואלו היה דין הערוה כדין הפגויה... היו רוב בני האדם בכשלוך זנותם תמיד...“.

אכן יש לציין שטעם זה איננו מספיק לפי המסופר בתלמוד⁴⁵ על ביטול היצר המיני כלפי קרובות המשפחה, וכפי שהובא לעיל. ואכן הרמב"ן⁴⁶ סבור שאסור עריות הוא חוק בלי טעם הידוע לנו.

מעניין לציין שמבחינה רפואית יש לאיסור זה הצדקה מלאה, כי כפי שידוע היטב נשואי קרובים משמרים ומרבים סטיות גנטיות וגורמים לשכיחות יתר של לידות בעלי-מומים שונים. כמובן שאין זה הטעם העיקרי של התורה, אשר מצוותיה אינן הנחיות רפואיות⁴⁷, אך בזה היבט נוסף לתועלת המצוה.

היא הטעם אשר יהא — ברור מעל כל ספק כי מיניות כזו אסורה באיסור חמור, ויחד עם זאת, כפי שראינו לעיל, יש לאדם יצר טבעי חזק לעבור דוקא על איסורים אלו. על כן מצינו מערכת סייגים והגבלות נרחבת, כדי לרסן ולדכא את היצר השלילי הזה. והרי מספר דוגמאות לכך, אף שכמובן יש עוד כהנה וכהנה⁴⁸:

כדי לא להיכשל באוננות הוזהירו חז"ל מלהסתכל אפילו בבהמה ועוף בשעה שמדקקים זה לזה⁴⁹; אסרו להקשות עצמו לדעת או להביא עצמו לידי הרהור מיני, ואסרו אפילו לרכב על בהמה ללא אוכף⁵⁰. וכך מנסה זאת הרמב"ם⁵¹: „וכבר ידעת שנאסר עלינו ליהנות בערוה באיזה אופן שיהיה,

43 אבן עזרא, ויקרא, יח, ו.

44 רמב"ם, מורה נבוכים, ג, מט.

45 רמב"ן, ויקרא, יח, ו.

46 ראה מחלוקתם הידועה של הרמב"ם והאברבנאל בענין סיבות רפואיות למאכלות אסורות: הרמב"ם, מורה נבוכים, ג, מח (וכן הרמב"ן, ויקרא, יא, יג) מביא נימוקים רפואיים למאכלות אסורות, והאברבנאל (על הרמב"ם, שם) מתנגד לכך בחריפו: „חלילה לי מלהאמין כן, לפי שאם כן היה ספר תורת ה' במדרגת ספר קטן מספרי הרפואה... שלא באה התורה האלקית לרפואות הגופות ולבקש בריאותם אלא לבקש בריאות הנפש...“.

47 ראה בין השאר באריכות ברמב"ם, פירוש המשניות, סנהדרין, ז, ד.

48 עבודה זרה, כ, ב.

49 שרע, אה"ע, כג, ג, ו — וראה עוד באוצה"ם, שם, פרטים רבים אחרים.

50 רמב"ם, מורה נבוכים, ג, מט.

ואפילו הראיה במטרת הנאה... ולא לעורר הקישוי בשום פנים ואופן, ושהאדם אם נתקשה שלא בכוונה חייב להטות את דעתו למחשבה אחרת". וכן ⁵¹: „ואין דורשין בסתרי עריות בשלשה... שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר ששמע — מורה להקל, לפיכך אין דורשין אלא לשניים, כדי שיהיה האחד השומע מפנה דעתו ויודע מה ששמע מן הרב”.

חז"ל הגבילו פרטים אנטומיים של האשה מלהיות חשובים כדי למנוע גירוי מיני של הגבר (כגון: שיער, זרועות וזרועות, קול וכו') ⁵².

התורה עצמה אסרה איסורים אחדים שהם בבחינת סייג והרחקה מעברה מינית, כגון האיסור להתלבש בבגדים האופייניים למין המנוגד; „לא יהיה כלי גבר על אשה, ולא ילבש גבר שמלת אשה” ⁵³. והתלמוד ⁵⁴ הרחיב איסור זה וכלל בו פעולות אופייניות שאסורות על המין המנוגד.

ובאופן כללי קבע הרמב"ם ⁵⁵: „לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה... כדי להינצל מהן”. ובשולחן ערוך ⁵⁶: „צריך אדם להרחיק מהנשים מאד מאד, ואסור לקרוץ בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו לאחת מהעריות, ואסור לשחוק עמה, להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה”.

הנה כבר ביארנו לעיל שהיהדות הגבילת את העיסוק המיני אך ורק לאותן מטרת חיוביות כפי שהוגדרו ע"י הפוסקים והפרשנים. מצב זה מתקיים לפי השקפת היהדות רק בין איש לאשתו שנישאו זה לזו כדת וכדין על פי חוקי ההלכה. כפי שנראה להלן, מעודדת היהדות ומרוממת את ההתדבקות המינית במצב זה, אך יחד עם זאת גם כאן קיימות מגבלות והנחיות מתי וכיצד מותר או אסור המגע המיני בין איש לאשתו.

בראש וראשונה יודעים אנו על תקופת הנירה והנובה בחייה של האשה, אשר התורה אסרה באיסור חמור את המגע המיני בתקופה זו, וחז"ל הוסיפו סייגים והרחקות נוספות כדי להמנע מעברה זו ⁵⁷.

הרבה נימוקים מוסריים, רעיוניים והלכתיים נאמרו להסברת הלכות אלו, אך מעניין לציין בהקשר לגידוננו דוקא את דעת רבי מאיר בתלמוד ⁵⁸: „מפני

51 רמב"ם, איסורי ביאה, כב, יז.

52 ראה בפירוט בשו"ע, אה"ע, כא, א—ב, ובאוצה"פ, שם.

53 דברים, כב, ה.

54 ראה: נזיר, נט, א; שו"ע, יורה, סי' קפב.

55 רמב"ם, איסורי ביאה, כב, כ.

56 שו"ע, אה"ע, כא, א.

57 הלכות נירה והסייגים הרבים גידונו בהרחבה רבה בספרות ההלכה, ואין כאן המקום להאריך בכך.

58 נדה, לא, ב.

מה אמרה תורה גידה לשבעה? מפני שרגיל בה וקץ בת, אמרה תורה תהא טמאה שבעה ימים כדי שתהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה", דהיינו אפילו בהרחקה זו ראו חז"ל תמריץ חיובי לשמירת המתח המיני המתמיד בין בני הזוג.

הסייגים והתנבלות שהטילו תכמים על חיי האישות המיניים גם בתקופה שהם מותרים (דהיינו לאחר שטבלה האשה וטהרה מגידתה כדין) מכוונים לשתי מטרות עיקריות: א. לטובת האשה — כדי שיחסי האישות יגרמו לה מירב ההגאה והסיפוק, ויימנע ממנה צער וסבל מיותרים; ב. לרסן את היצר המיני המופרז של הגבר, כך שהתאוה המינית שלו תנוצל למטרות החיוביות ולא יגלוש ליצרים חייתיים שלוחי־רסן.

לפי הגדרת מטרות אלה גיתן להיוזכח שלפי השקפת היהדות החיים המיניים הם זכות האשה וחובת הבעל!

להלן מספר דוגמאות להוכחת תגישה היהודית בהתאם להגדרות הללו. הלכות המכוונות לטובתה והנאתה של האשה כוללות, בין השאר, הפרטים הבאים: א. „לא יבא על אשתו והיא שגואה לו בשעת תשמיש, וכן אם גמר בלבו לגרשה, אע"פ שאינה שגואה לו — לא יבא עליה"⁵⁹; ב. „לא יבא עליה והיא או הוא שכורים"⁶⁰ — והסביר אחד מפרשני השולחן־ערוך את טעם הדין הזה, שבמצב כזה אין בהם כוונת אהבה⁶¹; ג. „לא ישמש עם אשתו לתת דעתו על אחרת, אפילו שתיהן נשי"⁶²; ד. אסור לשמש ביום או לאור הנור, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו⁶³. ואגב זמן התשמיש האופטימלי לפי ההלכה הוא באמצע הלילה, ותהסבר לכך לדעת הרמב"ם הוא רפואי⁶⁴ ולדעת הר"ן הוא מוסרי⁶⁵; ה. „ולא יבעול מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה, ולא מתוך שנאה, ולא יבא עליה על כורחה והיא יראה ממנו"⁶⁶; ו. „ולא יבעול אלא לרצונה"⁶⁷; ז. „אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצוה"⁶⁸; ח. „אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי — כופין אותו לשעתו לגרשה, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנא לה"⁶⁹.

59 שו"ע, אה"ע, כה, ה.

60 שם, ט.

61 לבוש, אריח, רמ, ג.

62 שו"ע, שם, י.

63 שם, ה.

64 רמב"ם, דעות, ה, ד.

65 ר"ן, גדרים, כ, ב. וראה בשו"ע, שם, ז.

66 רמב"ם, איטורי ביאה, כא, יב.

67 שו"ע, שם, ב — וראה באוצה"ם, שם, סק"ג, פרטי מצבים והגדרות ביחס לרצונה של האשה.

68 עירובין, ק, ב.

69 רמב"ם, אישות, יד, ה.

הלכות המכוונות לריסון היצר המיני המופרז של הגבר כוללות, בין השאר, את הפרטים הבאים: א. „אבל מי שאינו צריך לאותו דבר, ואין יצרו מתגבר עליו, והוא מעורר תאוותו ומביא עצמו לידי קישוי ותאוה... וגם אין בו אחת משלוש דרכים הראשונות שאמרנו [היינו המטרות ליחסי מין שצוטטו לעיל] ודאי הוא הוא הדרך לעצת היצר־הרע“⁷⁰; ב. „אין דעת חכמים נוחה למי שהוא מרבה בתשמיש המיטה ויהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול... אלא כל הממעט בתשמיש הרי זה משובת, והוא שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו“⁷¹; ג. „התורה הזהירה מעריות ובמאכלים אסורים, והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאוה מקום להיות שטוף בזימת אשתו או נשיו הרבות... והנה יהיה גבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וציורה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות וימעט במשגל...“⁷²; ד. ובכלל — ריבוי משגל נחשב בעיני חז"ל כדבר רע גם מבחינה רפואית, דבר הגורם לחולשת הגוף⁷³. וכן כתב הרמב"ם⁷⁴: „אבל המשגל נודע שמזיק מאד לרוב בני האדם, והיתרון ממנו — מזיק לכל בני האדם.“

על מגת להסדיר את התנהגות בני הווג בשעת תשמיש, הקדישו הפוסקים הרבה סעיפים מפורטים של הלכות והגחמת⁷⁵.

מעניין לציין שהגישה הכפולה הו — היינו החיובי והשלילי — באה לידי ביטוי גם מבחינה לשונית. בשפה העברית המקורית לא קיימים מונחים נפרדים לכל פרטי המושגים המיניים. אין מונח ספציפי בתנ"ך או בתלמוד ל-SEX. התרגום המקובל — „מין“ — הוא חידוש לשוני מהספרות החדשה, ואין לו כל מקבילה בספרות הקדומה. לפעולה המינית שמות רבים, וכולם על דרך ההשאלה והרמזיה — כגון ביאה, תשמיש, בעילה, „דרך ארץ“, משכב, ועוד. כמו כן אין בלשון העברית מונח ספציפי לאיברי המין החיצוניים — הזכריים והנקביים. וכך ניסח זאת הרמב"ם⁷⁶: „הטעם בקריאת לשוננו זה לשון הקודש, ולא תחשוב שהוא הפלגה או טעות, אבל הוא אמת, מפני שזה

70 ראב"ד, בעלי הנפש, שער הקדושה.

71 רמב"ם, איסורי ביאה, כא, יא.

72 רמב"ן, ויקרא, יט, ב.

73 ברכות, נו, ב; סנהדרין, פב, ב; שבת, קנ"ב, א.

74 רמב"ם, ספר הקצרת, פרק י, סעיף 8, בתרגומו של ז. מונטנר, הוצאת מוסד הרב קוק, כתבים רפואיים, כרך ד. וכן: מורה נבוכים, ח"ג פ"ג.

75 הרמב"ם ביד החוקה בשני מקומות — בהל' דעות, פרק ה, ובהל' איסורי ביאה, פרקים א—כב. הסוד והש"ע אף הם בשני מקומות — אורח, סי' רמ בצורה מפורשת, הכוללת את כל פרטי ההלכות הקשורות להתנהגות האדם בשעת תשמיש, ובאבה"ע, סי' כה — חזרה על הפרטים האסורים הנוכעים מעצם התשמיש או אופן התשמיש. וראה בארצה"פ, שם, בהקדמה לס' כה. וראה עוד בפיהמ"ש להרמב"ם, אבות, א, ה ובספר הנהגת הבריאות להרמב"ם, ג', י"ד, ט (במהדורת מונטנר).

76 יב"ם, מורה נבוכים, ג, ח.

הלשון הקודש לא הונח בו שום כלל לכלי המשגל, לא מן האנשים ולא מן הנשים, ולא לגוף המעשה המביא להולדת... אלא ידברו בהם בשמות מושאלים וברמזות". ואפילו המונח „משגל“ שהוא לכאורה שם ספציפי לתהליך המיני, ביאר הרמב"ם שם, שאין זה כך אלא גם הוא שם מושאל⁷⁷.

באותו הקשר יש לציין שכאשר מדובר על „עבירה“ סתם, ללא שם לזואי, מתכוונים לרוב לעבירה מינית, עקב חומרתה הרבה ושכיחותה הגדולה.

ומאידך, מצינו דוקא בלשון הקודש התייחסות חיובית לתהליך המיני, כאשר הוא געשה כראוי. שהרי פעולה זו מלונה במקרא בשם „דעת“⁷⁸. וכבר העיר על כך גם הרמב"ן ב„אגרת הקודש“ שלו על הנשואין, שמכאן ראייה כי קצום יחסי מין בין איש לאשתו הוא מעשה קדוש וטהור, שאם לא כן לא לא היתה התורה מכנה מעשה זה בשם דעת⁷⁹.

ואכן, כפי שראינו לעיל, יש למעשה המין היבטים חיביים ורצויים. באחת המטרות הבסיסיות ליצר המיני בא לידי ביטוי חיובי עצם האקט המיני — גם ללא קשר לתוצאה של פריה ורבייה, וכוונתי בזה למצות עונג. מצוה זו היא החובה על הבעל לקיים יחסי אישות עם אשתו מזמן לזמן, והיא מחובותיו הבסיסיות שהתורה חייבה אותו, ככתוב⁸⁰: „שארה כסותה ועונתה לא יגרע, ואם שלש אלה לא יעשה לה, ויצאה חינם אין כסף“. לכן אם נדר אדם שלא לקיים כלל יחסי אישות עם אשתו — הגדר בטל מעיקרו, כי הוא בא לבטל דבר מהתורה, ואין לזה תוקף כלל⁸¹. יתר על כן, גם האשה איננה זכאית לוותר כליל על מצוה זו, מפני שחוסר מגע מיני נחשב לצער הגוף, ואין האשה רשאית לצער עצמה⁸². לפי ההלכה מותר לזוג לחיות חיי אישות משותפים גם אם האישה או שניהם עקרים ולא יוכלו ללדת ילדים. זאת בניגוד

77 ולכאורה צ"ע על דברים אלו מהגמ' מגילה, כה, ב — כל המקראות הכתובים בתורה לגנאי קורין אותן לשבח כגון ישגלנה — ישכבנה, ואם שינו את לשון המקרא, משמע ולא כהרמב"ם. אכן, יתכן לשיטתו שגם בין השמות המושאלים יש דרגות שונות, ויש המגונים יותר.

78 כגון: בראשית, ד, א — והאדם ידע את חוה אשתו. וראה על כך במחברת מנחם, דע; רבנו בחיי ופירוש הנצי"ב עה"פ הנ"ל, וכן בסדורו של ר' יעקב עמדין, הוצאת למברג, מיטות כסף, עמ' 158.

79 אכן, קצת קשה על זה, כי מצינו במקרא את הבינוי „דעת“ לפעולה המינית גם כשהיא נעשית במצבים אסורים ומגונים, כגון משכב זכור — בראשית יט, ה: „הוציאת אלניו ונדעה אותם“, ובפסלג בבבועה — שופטים, יט, כב: „הוצאת איש אשר בא אל ביתך ונדענו“.

80 שמות, כא, י—א; וראה: כתובות, מו, ב.

81 נדרים, טו, ב. וראה: רמב"ם, אישות, יד, ה—ו; שו"ע, יו"ד, רל"ד, ז.

82 רמב"ם, אישות, יב, ז.

להשקפת פילון האלכסנדרוני⁸³, שאסר מצב כזה גם דין זה מוכיח, אפוא, שעצם קיום חיי האישות הוא מצוה נפרדת, ללא קשר למצות פריה ורביה, ואין ליהדות כל התנגדות מוסרית לעצם קיום יחסי המין במסגרת המותרת⁸⁴. כמובן שחיוב מצות פריה ורביה ממשיך לחול על האישי ועליו למצוא בתזוג שיזכר להיבנות ממנה⁸⁵, אך כל עוד ממשיכים הנשואין של הזוג העקר אין כל מניעה להמשיך חיי אישות רגילים ביניהם.

זהנה לקיום מצות העונה יש תנאים שונים, הקובעים ומסדירים את איכותה ותדירותה. בעלי מקצוע שונים מחוייבים במצוה זו בתדירות שונה בהתאם לתנאי עבודתם, כפי שגקבע במשנה⁸⁶: „העונה האמורה בתורה — הטיילין בכל יום, הפועלים שתיים בשבת, החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת לשלושים יום, הספנים אחת לששה חדשים“. איש הרוצה להסב את מקצועו למקצוע אחר, חייב לקבל את הסכמת אשתו במידה והשינוי יגרום להרחקת זמני העונה, וכדברי חז"ל⁸⁷: „רוצה אשה בקב ותיפלות מעשרה קבין ופרישות“.

כאשר הבעל עומד לנסוע למרחקים, הקילו חז"ל על קיום מצות העונה בערב גסיעתו — גם אם זה סמוך לזיסתה, שבדרך כלל אסור מדרבגן לקיים יחסי אישות, מאחר והאשה משתוקקת אל בעדה בזמן כזה⁸⁸.

הזמן הנבחר לקיום מצות עונה לתלמידי חכמים הוא בלילי שבתות⁸⁹: „דרך ת"ח לשמש מטתו מלילי שבת ללילי שבת“. והרמב"ן ב„אגרת הקדוש“ שלו מסביר זאת, שאם אמנם הכוונות של בני הזוג טהורות הן, הרי יש לראות במעשה זה מעשה קדוש. ולכן נבחר היום הקדוש לצורך זה⁸⁹. וכימינו נפסק ע"י האחרונים לייעץ ולחייב עונה לתלמידי חכמים פעמיים בשבוע⁸⁹. יש לציין שזאת בניגוד להשקפה הקתולית הממליצה להימנע מקיום יחסי מין בימי החגא שלהם, שהרי לפי השקפתם עצם יחסי המין הם בגדר טומאה וחטא.

מבחינת איכות המצוה דורשת ההלכה לקיימה בשמחה. כבר התורה הדגישה היבט זה⁹⁰: „ושמח את אשתו אשר לקח“, ובתלמוד⁹¹ מבואר שמחוייב אדם לשמח את אשתו בקיום מצות העונה. איכות המצוה מתבטאת גם בהלכות שליליות, כגון שלא לכפותה בניגוד לרצונה, שלא לשמש עמה כשהיא שנואה עליו וכיוצ"ב, וכפי שנתבאר לעיל.

83 Philo, De specialibus Legibus, III, 34, 36.

84 ראה: רמ"א, אה"ע, א, ח; שם, כג. ה. וראה בשו"ת אג"מ חאה"ע ח"א סי' ק"ב. שמצות עונה אינה תלויה באפשרות העיבור!

85 ראה: שו"ע, אה"ע, קנז, י.

86 כתובות, סא, ב. וכן נפסק להלכה ברמב"ם, אישות, יד, א, ובשו"ע, אה"ע, עו,

א—ב. 87 כתובות, סב, ב.

88 עירובין, ק, ב. וראה: שו"ע, יו"ד, קפד, י. ואה"ע, עו, ד.

89 וראה בסודרו של ר"י עמון, הוצ' למברג, מיטות זהב, עמ' קנח — מספר טעמים דרושים לכך. והרמב"ם, שבת, ל', י"ד כתב הטעם: תשימש המיטה מעונג שבת הוא.

889 שו"ת אגרות משה חאה"ע ח"ג סי' כ"ח. 90 דברים, כד, ה. 91 פסחים, עב, ב.

חז"ל ראו ביחסי אישות מלאים ושמחים מכשיר חשוב לשמירת שלום-
הבית ולאהבה ואחדות בין בני הזוג⁹². על מנת להגיע לשלמות והנאה זו, למען
המטרה של שלום-בית מלא, התיר אחד מגדולי הפוסקים בדורנו לנשוי טרי
ללמוד בספרות המדעית כיצד לקיים יחסי אישות בדרך שתתמצא אשתו⁹³.

לפני ביצוע המעשה המיני על האיש לדבר על לב אשתו דברים, שיעוררו
בה תשוקה, אהבה ועגבים⁹⁴. ברם, יש להקפיד על סגנון הדיבור בעת כזאת:
לא ינבל פיו בדברי הבאי... אבל בדברי תשמיש יכול לספר עמה כדי להרבות
תאותו, או אם היה לו כעס עמה וצריך לרצותה שתתפייס, יכול לספר עמה כדי
לרצותה⁹⁵. ובדרך דומה כתב הר"י עמנון⁹⁶: „וכן צריך שיהא מיישב דעת
אשתו ומשמחה ומכינה ומסעדה בדברים המשמחים את הלב כדי שתשיג את
התאוה אליו בקדושה ובטהרת דמיונה כמו—כך, וזה היא ניכר בנשימתה
ובעיניה, ואז יאהבו זה לזה ויהיו בניהם פקחים...“.

בעת ביצוע המעשה המיני מתלווה אליו תחושת הנאה. בעל חובות
הלבבות⁹⁷ רואה בזה את השכר לקיום המצחה המביאה להמשכיות האנושות:
„ונתן הבורא יתברך לאדם שכר עליהם — התענוג בהם“. גם הרמב"ם⁹⁸
רואה בהנאה המינית יצירה טבעית מאת הבורא, הבאה לרחוק את האדם לקיום
יחסי אישות כדי לקיים את העולם. אכן אין לראות בהנאה זו מטרה בפני
עצמה אלא אמצעי מאת הקב"ה לקיום מצות פריה ורבייה. יתר על כן, יש
פוסקים⁹⁹ המחשיבים את קיום ההנאה בעת התשמיש במידה כזו. שכאשר
יש הצדקה הלכתית למניעת הריון, יש לבחור תכשיר כזה שלא ימנע את
ההנאה מקיום היחסים, על פי מה שקבעו חז"ל: „גוף נהנה מן הגוף“¹⁰⁰.

כל זאת בניגוד לעמדה הקתולית המדגישה את הצורך להימנע מיצר
ההנאה בעת ביצוע האקט המיני, גם כשהמעשה מותר, כי רואים הם בהנאה
זו חטא¹⁰¹.

92 ראה: קהלת רבה, יב, ה.

93 שו"ת אגרות משה, חאה"ע, סי' קב.

94 כדברי הרמב"ן באגרת הקודש. וראה גם ברמב"ם, דעות, ה, ד.

95 שו"ע, אה"ע, כה, ב.

96 ר"י עמנון בסדורה, מיטוח כסף, עמ' קנט. וראה שם, עמ' 159, שיש להקדים ליוזוג חיבוק
ונשיקות. כדי לפייס האיש את אשתו ולעורר את האהבה שביניהם.

97 חובות הלבבות, שער הפרישות, פ"א.

98 רמב"ם, פירוש המשניות, סנהדרין, ז, ד.

99 רש"ל, יבמות, ז, ד; שו"ת מחנה חיים, סי' נג.

100 מגילה, יג, א.

101 אמנם מצינו גם בחז"ל הסתייגות בעת ביצוע המעשה המיני — ראה גדרים, כ, ב,
וראה ביאור הענין בראבי"ד, בעלי הנפש, שער הקדושה, ובשו"ע או"ח, רמ, ה.

אכן מעניין לציין שלפי דברי התלמוד¹⁰²: „מיזם שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה ונתנה לעוברי עבירה“, ופירש רש"י: „כשל הכה מדאגות רבות ואין רוח קמה באיש להיות תאב לאשתו, לפיכך ניטל טעם הביאה“.

מעשה הביאה בין הווג מעיקר הדין לא מוגבל כמעט בצורתו ובשיטתו: „אשתו של אדם מותרת היא לו, לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו — עושה. בועל בכל עת שירצה, ומנשק כל אבר ואבר שירצה¹⁰³, ובא עליה כדרכה ושלא כדרכה, ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה. ואעפ"כ מידת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש“¹⁰⁴. כבר בתלמוד¹⁰⁵ גידונו מצבי ביאה שונים, תוך ציון הדרך הרצויה — היא למטה והוא למעלה, ומאידיך מצבים בלתי רצויים — עמידה, ישיבה, שניהם לצדדים, היא למעלה והוא למטה¹⁰⁶. ובגמרא¹⁰⁶ „מכואר שאין לשמש המטה בלבושיהם, שהוא מנהג הפרסים“.

חז"ל התנגדו לחיי פרישות ונזירות מוחלטת מיחסי מין וחייבו את הנשואין חיי האישות בין בני הווג. כבר התורה, בראשית בריאת האדם, קבעה¹⁰⁷: „על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד“. חז"ל¹⁰⁸ דרשו על הפסוק¹⁰⁹: „לא טוב היות האדם לבדו“ — מכאן שאסור לאדם לעמוד בלא אשה. וכן דרשו חז"ל¹¹⁰, שכל מי שאין לו אשה, שרוי בלא טובה. בין שבעת המנוזים לשמים ומנו חז"ל את מי שאין לו אשה¹¹¹, ולפי המדרש¹¹², אחת הסיבות למות גדב ואביחו היתה „ע"י שלא היו להם נשים“. ומעניין לציין שהגביאים נהגו לשאת אשה נוספת בעת הימצאם רחוק מבתיהם, כדי לא לשהות בלא אשה¹¹³.

מוסד הנשואין לפי ההלכה איננו רק דרישה וחובה אלא יש בו משום קדושה. אין זה חוזה משפטי—כלכלי—חברתי גרידא אלא ברית—קודש בין

106 וראה עוד באוצה"פ, אה"ע, כה, סק"ב.

106 א כתובות, מ"ח א. וראה רמב"ן עה"ת, שמות, כא, ט.

107 בראשית, ב, כד.

108 בראשית, ב, יח.

109 יבמות, סא, ב. וע"ע יומא, יח, ב.

110 יבמות, סב, א. ובבאור הגר"א שו"ע, אה"ע, אה"ע, א סק"ג: ללא אשה — חסד שמחה, ברכה, טובה, תורה, חומה ושלום. וראה יבמות, ס"ג, א' — כל אדם שאין לו אשה — אינו אדם.

111 פסחים, ק"ג, ב.

112 ויקרא, רבה, ב, ט.

113 ילקוט שמעוני, מלכים א, כט.

איש לאשתו. ועל כן תחלף המושג „קנין” שבמשנה בהתייחסות לנשואין למושג „קידושין”.

חז"ל החשיבו במידה כה רבה את יחסי האישות בין בני הזוג עד שקבעו¹¹⁴: „איש ואשה זכו — שכינה ביניהם” (היינו האותיות י, ה' השונות בשתי המלים והמרכיבות את שם ה'). וכן: „בשעה שאדם מתחבר לאשתו בקדושה — שכינה שרויה ביניהם”.

יש לציין שגישה זו הפוכה לעמדה הקתולית הסבורה כי הקדושה מסתלקת מהזדר בו מתקיים מגע מיני, אפילו כשהמטרה היא לצורך פריה ורביה¹¹⁵. הפרישות והנזירות בכלל אינם מדרכי התורה וההלכה, וכפי שקבעו חז"ל¹¹⁶: „אמר רב אידי בשם רבי יצחק, לא דיך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים”. והרמב"ם¹¹⁷ כתב על מאמר זה: „ולחכמים בזה הענין דבר לא שמעתי כלל נפלא ממנו!” וכן נאמר בתלמוד¹¹⁸ אודות מל שמזדר עצמו מן היין: „וכי באיזה נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין. והלא דברים ק"ו, ומה זה שציער עצמו מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה”¹¹⁹. אכן הפרישות המינית נאסרה במיוחד, ופרט למקרים יוצאי דופן¹²⁰ לא התירו לאדם לפרוש מחיי אישות¹²¹: „חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות”.

והרי מספר דוגמאות לדחיית המגמה לפרישות מינית: א. „אמר המחבר: ותורת משה לא העבירה אותנו בפרישות, אך בדרך השוה, ולתת לכל כח מלחוחות הנפש ותגוף חלקו בצדק מבלי ריבוי... ומי שנטה עם כח התאוה, קיצר בכח המחשבה ובהיפך”¹²²; ב. „ואין תקנת העולם שיהיו כל אנשי נהגים בפרישות, כי זה מביא לעזיבת יישוב העולם ולהפסק הזרע”¹²³; ג. לפי הראב"ד¹²⁴ אסור לאדם להיות חסיד על חשבון אשתו ולנהוג בפרישות

114 סוטה, י, א. וראה ברמב"ן, אגרת הקודש, עמ' 175.

115 D. Feldman, Birth Control in Jewish Law, New York, 1975, p. 100.

116 ירושלמי, נדרים, ט, א.

117 רמב"ם, שמונה פרקים, פ"ד.

118 נדרים, י, א.

119 וכן פסק הרמב"ם, דעות, ג. א. ועיי'ש בלח"מ; שו"ת הרשב"א, סי' שלא, ותורה תמימה, במדבר, ו, אות פד — מה שדנו בכך.

120 דוגמא לכך הוא בן-צואי שחשקה נפשו בתורה תמיד ונדבק בה כל חייו — יבמות, טג, ב. ואף שכך נפסק בשו"ע, אה"ע, א, ד, הרי כתבו התוס' יבמות, שם, שאין בזרות הללו מי שיוכל להיות כבן-צואי. וראה באוצה"פ, שם, סקכ"ו.

121 שו"ע, אה"ע, א, א.

122 כוזרי, מאמר שני, ג.

123 חובות הלבבות, שער הפרישות, ס"א.

124 ראב"ד, בעלי הנפש, שער הקדושה.

מינית, כאשר זה פוגע בחיי האישות המשותפים; ד. „כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה — כאילו שופך דמים, וממעט את הדמות, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל“¹²⁵.

יתר על כן, גם כאשר קיימת הצדקה רפואית—הלכתית למניעת הריון, אין לבחור בשיטת מניעה של פרישות והיגרות מחיי המין, אלא יש לבחור בתכשיר או שיטת מניעת הריון לפי שיקולים רעיוניים רפואיים-הלכתיים, שבעזרתם ניתן יהא להמשיך בחיי אישות רגילים עד כמה שאפשר מבלי לסכן את האשה בהריון¹²⁶. כל זאת שוב בניגוד גמור להשקפה הקתולית הדורשת דוקא פרישות והיגרות מחיי אישות כשיטה היחידה המותרת למניעת ההריון.

הרמן ווק¹²⁷ מגדיר יפה את היחס של היהדות למין — דבר שלתרבויות ולדתות אחרות נחשב כמעשה של בושה, צחוק, אורגיה או צורך פיזי, נחשב ביהדות לרצונו של הקב"ה, כביכול. העובדה שביצוע רצון אלוקי זה מביא גם לידי הגאה וסיפוק איננה מפליאה כלל וכלל, שהרי הקב"ה חרצה בטובתם ורווחתם של ברואיו.

הרוממות או השפלות שבמעשה המין אינן תלויות בגוף המעשה אלא בקדושת המחשבה והכוונה של בני-הנוג ובטהור ההתנהגות באותה שעה. הרמב"ם ב„אגרת הקודש“ מדמה ענין זה לפעולות הידים — אותן הידים המסוגלות לכתוב ספר-תורה ולהתעלות בכך למדרגת קדושה, מסוגלות גם לבצע פשעים חמורים ביותר ולרדת בכך לדרגות טומאה וכיעור עמוקות. הוא הדין ביחס לפעולות המיניות ואיברי המין — הקדושה והטומאה נקבעות לפי הכוונות והשימוש בהן.

אכן, הדרך הנכונה והאמיתית ביחס לחיים המיניים היא דרך שביל הזהב — לבצע ולפעול למען המטרות שלשמן נוצר היצר המיני, תוך עשיית צנזורה ובמחשבות קדושות וטהורות; לרסן את היצר העודף ולשלוט עליו ולא להיגרר אחריו.

זאמנם כך ניסחו זאת חז"ל¹²⁸: „תניא, שמונה — רובן קשה ומיעוטן יפה [ואחד מהם] — דרך ארץ“. וכן¹²⁹: „איבר קטן יש לו לאדם, מרעיבו — שבע, משביעו — רעב“. ועוד¹³⁰: „יצר, תינוק ואשה — תהא שמאל דוחה וימין מקרבת“. ובדרך דומה הגדיר זאת הרמב"ם¹³¹: „והקבוצה הארבע עשרה

125 שו"ע, אה"ע, א. א.

126 עבודה מקיפה על בעיות מניעת הריון בהלכה וברפואה נמצאת כעת בהכנה על ידי התורסם אייה בעתידי הקרוב. גם היבט זה נרוא בעבודה זו בפירוט.

H. Wouk, This Is My God, 1964, p. 125 127

128 גיטין, ע, א.

129 סוטה, נב, ב.

130 סוטה, מז, א.

131 רמב"ם, מורה נבוכים, ג, לג.

[מתר"ג מצוות] כוללת את המצוות התלויות באיסור מקצת הביאות, והם אשר מנינום בספר נשים והלכות איסורי ביאה... וגם באלה הכוונה מיעוט התשמיש וריסון תאוות המשגל ככל האפשר, ושלא לעשות את הדבר תכלית כמעשה הסכלים" ולהלן¹³² מסביר הרמב"ם שיש צורך „לאיזון כל העניינים, לא להרבות בתשמיש כפי שהזכרנו, וגם לא לבטלן לגמרי, אלא ציזה ואמר פרו ורבו, כך האיברים הללו נתלשים במילה, ואין להשחיתם בכריתה, אלא ישאר הדבר הטבעי כטבעו ולהזהר מן ההגזמה"¹³³.

ולבסוף, ראוי שנוכיר את דברי חז"ל הנוגעים לענייני תשמיש¹³⁴: „כל המקדש עצמו בשעת תשמיש תוויין לו בנים זכרים, מהוגנים, יפים ביותר". וכן דברי הר"י עמדין¹³⁵: „דע כי החיבור הנעשה כראוי ובזמן הראוי ובכוונה הראויה הוא ענין קדוש ונקי... ולכן ראוי להם להתנהג בחיבור בקדושה... אלא ודאי כשיהיה החיבור לשם שמים וכפי הראוי — אין פעולה קדושה למעלה ממנו".

132 שם, ג, מט.

133 טעם המילה מנוסת ע"י הרמב"ם (שם) כך: „למעט תאוות המשגל ולהחליש זה האיבר".
כך גם הסבירו פרשנים אחרים — ראה בספר זכרון ברית לראשונים, חלק מילואים, סי' ו, ובחובות שבעריכתי — „ברית מילה" — היבטים הלכתיים ורפואיים, עמ' 10.

134 נדרים, כ, ב; שבועות, יח, ב.

135 ר"י עמדין בסדורו, מסות כסף, עמ' 158.